

основы учебно-методического обеспечения стилистики украинского языка в напечатанных специальных трудах (В. И. Домбровский, Б. Д. Ткаченко, А. М. Матвиенко, Н. А. Каганович, П. П. Плющ), в отдельных разделах из стилистики (Л. А. Булаховский) и в общелингвистических трудах через освещение других вопросов (В. И. Симович, Е. Б. Курило, Н. Ф. Сулима, Н. Д. Гладкий, А. Н. Синявский, С. С. Смеречинский).

Ключевые слова: учебно-методическое обеспечение дисциплины, стилистика украинского языка, этапы становления учебно-методического обеспечения, области языкознания, высшая школа.

Стаття надійшла до редколегії 04.12.2016

УДК 37(09)(477.52)Ступак

ОЛЕНА ПОХІЛЬКО

м. Суми

mardash@mail.ua

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ТВОРЧА СПАДЩИНА Ю. СТУПАКА: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ПРОБЛЕМИ

У статті схарактеризовано джерельну базу дослідження педагогічної діяльності та творчої спадщини Ю. Ступака. Класифіковано джерельну базу проблеми за видовим і змістовим критеріями, виокремлено та схарактеризовано чотири групи джерел: архівні документи та матеріали; науково-педагогічний доробок Ю. Ступака; нормативно-правові документи СРСР та сучасної України; спогади колег, учнів та послідовників ученого. Встановлено, що найбільшу інформаційну цінність мають праці і листи вченого, протоколи засідань кафедр, викладачем чи завідувачем яких він був. Констатовано нерівномірність джерельного забезпечення обраної теми, обмеженість документальних матеріалів про родину, шкільні і студентські роки, наставників, перші десятиріччя педагогічної діяльності Юрія Петровича.

Ключові слова: педагогічна діяльність, творча спадщина, Ю. Ступак, джерельна база, архівні матеріали, доробок, нормативно-правові документи, спогади.

Забезпечення різноманітною та репрезентативною джерельною базою є беззаперечним критерієм якості сучасних наукових досліджень, в тому числі історико-педагогічних. Об'єктивне вивчення історії вітчизняної освіти, педагогічної думки, професійної діяльності та творчої спадщини її знаних представників не можливе без залучення широкого спектру джерел, різних за характером і походженням. Визначення та вивчення джерельної бази особливо актуалізується при дослідженні маловідомих широкій громадськості постатей, зокрема, таких як Юрій Петрович Ступак (1911–1979 рр.). Педагог-практик, невтомна праця якого пов'язана з низкою вищих навчальних закладів Сумщини, вчений-літературознавець, фольклорист, краєзнавець, мистецтвознавець, автор численних наукових праць з історії педагогіки та етно-

педагогіки, діяльність та творча спадщина якого фактично залишається поза увагою дослідників.

Протягом останніх десятиріч з'явилася низка вагомих досліджень, що підняли на якісно новий рівень теорію та методологію історико-педагогічного дослідження, зокрема в аспекті вивчення педагогічних персоналій (О. Адаменко, Л. Березівська, М. Богуславський, Л. Ваховський, Л. Вовк, Н. Гупан, Н. Дічек, С. Золотухіна, Г. Корнетов, В. Курило, Н. Побірченко, О. Сухомлинська та ін.). При цьому в них наголошується на необхідності ґрунтовного вивчення джерельної бази.

Доробок Ю Ступака, який охоплює сотні праць, привертав увагу дослідників як в радянські часи, так і на сучасному етапі, у зв'язку з актуалізацією проблематики, що розроблялася вченим. В. Балаян, І. Березовський,

О. Білецький, Р. Білоус, О. Вертій, П. Гаврилов, М. Данько, О. Дзеверін, В. Єфремов, І. Ільченко, Л. Корж, І. Корнющенко, О. Линник, А. Макаренко, В. Мартиненко, П. Охріменко, Г. Петров, С. Побожій, С. П'ятаченко, М. Рильський, М. Ричалка, О. Скорик та інші зверталися до вивчення окремих аспектів діяльності та спадщини Юрія Петровича. Однак переважання публіцистичного характеру цих розвідок висунуло на порядок денний необхідність наукового аналізу життя і творчості Ю. Ступака з широким залученням репрезентативної джерельної бази.

Мета статті – схарактеризувати джерельну базу дослідження педагогічної діяльності та творчої спадщини Ю. Ступака.

Текстологічний аналіз першоджерел дозволив класифікувати джерельну базу дослідження відповідно до видового і змістового критеріїв, виокремивши такі чотири групи: архівні документи та матеріали; науково-педагогічний доробок Ю. Ступака; нормативно-правові документи СРСР та сучасної України; спогади колег, учнів та послідовників вченого.

У процесі здійснення історико-педагогічного дослідження необхідним було звернення до вивчення архівних документів та матеріалів, зокрема Інституту рукописів Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, Державного архіву Сумської області, Архіву Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Матеріали Інституту рукописів Національної бібліотеки України імені В. Вернадського – «Особовий фонд С. Таранушенка» (ф. 278), містить листування знаного мистецтвознавця із сумським науковцем. Юрій Петрович познайомився з відомим українським істориком мистецтва С. Таранушенком за порадою знаного літературознавця П. Попова у процесі написання історіографічної праці з мистецтвознавства. Пізніше на основі спільних зацікавлень їх об'єднали товариські стосунки. Ю. Ступак досить часто надсилав свої статті С. Таранушенку, який виявляв зацікавленість у всьому, що той писав. Так, в одному з листів він писав: «Хотілося, щоб такі статті частіше з'являлися бо ж вони естетично виховують, збагачують знання культури свого краю, ста-

ють складовою частиною світогляду тубільців. Я надаю великої ваги таким статтям і хотів би стежити за ними. Не дивуйтеся, адже Лебедин – моя батьківщина і життя Сумщини мене завжди цікавить» [7].

До наукового обігу введено низку справ із фондів Державного архіву Сумської області, що уможливили ґрунтовне вивчення обраної проблеми. Найбільшою інформативністю вирізняється особистий фонд вченого «Ступак Юрій Петрович» (ф. Р-7443). У 1982 році дружина вченого В. Бунакова передала особистий архів Ю. Ступака, зокрема десятки значних за змістом та обсягом неопублікованих праць, до Державного архіву Сумської області, що склали окремий фонд, який налічує 105 справ, класифікованих за родо-видовим, проблемним та хронологічним критерієм.

До першого розділу особистого фонду Ю. Ступака включено документи щодо біографії, педагогічної, наукової та громадської діяльності Ю. Ступака. Зокрема, у ньому містяться рукописи та машинописні копії праць дослідника, що дозволяють простежити процес роботи автора над різною тематикою, тексти захищеної кандидатської та незавершеної докторської дисертацій, нарисів та статей, рецензії авторитетних науковців на доробок Юрія Петровича (академіка АН УРСР М. Рильського, члена-кореспондента АН УРСР Є. Кирилюка та ін.).

Другий розділ містить листування Ю. Ступака, що дозволяє розкрити широкі творчі взаємини: його листи різним особам, листи до вченого від видавництва, наукових інститутів, вищих навчальних закладів, бібліотек та музеїв, від громадських діячів письменників, художників, літературознавців, краєзнавців, друзів та колишніх студентів з України, Росії, Білорусії, листи-співчуття дружині з приводу його смерті. Серед кореспондентів: доктори філологічних наук Д. Білецький та П. Попов; заслужений учитель УРСР І. Яновський; фольклорист, літературознавець і педагог В. Данилов; лауреат Державної премії УРСР у галузі науки, доктор мистецтвознавства Я. Затенацький; журналіст, перший лауреат Української республіканської премії імені П. М. Усенка, колишній студент Юрія Петровича В. Затулівітер; українські

письменники Д. Косарик, П. Кочура, І. Нехода; художники С. Ержиківський, Г. Інгер, О. Крайнюков, Л. Чернов, О. Сиротенко та ін.

Матеріали, зібрані Ю. Ступаком (фото-репродукції картин, газетні публікації каталоги виставок, фотографії), щодо творчості українського художника Г. Яременка (1874–1915 рр.) та інших осіб, з якими він підтримував творчі контакти (Заслуженого діяча культури УРСР, мистецтвознавця і художника М. Барсамова, сумського журналіста, краєзнавця, літературознавця Г. Петрова), становлять третій розділ архівного масиву [6, 5–6].

У складі Державного архіву Сумської області допоміжне значення мають матеріали фондів Р-4962 «Конотопський учительський інститут», Р-5369 «Глухівський учительський інститут», Р-2817 «Сумський державний педагогічний інститут», що дають змогу простежити етапи і зміст науково-педагогічної діяльності Ю. Ступака у різних педагогічних вищих навчальних закладах України. Виняткову цінність як складової джерельної бази дослідження мають протоколи засідання кафедр літературознавства та української літератури, які очолював Юрій Петрович, протоколи їх перевірок [3; 4; 5].

Частину документальних матеріалів зосереджено в особовій справі Ю. Ступака, що зберігається в Архіві Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, вищого навчального закладу, в якому він протягом майже двадцяти років (1953–1971 рр.) був завідувачем кафедри української літератури.

Варто підкреслити, що архівні матеріали нерівномірно висвітлюють життя та діяльність Ю. Ступака, зокрема не вистачає документальних свідчень про родину, шкільні і студентські роки, наставників, перші десятиріччя роботи. Очевидно, інстинкт самозбереження спонукав вченого до «чистки» особистих архівів, вилучення матеріалів про тих людей, біографія яких була затьмарена тінню «ворогів народу».

Встановлено, що найважливіше значення серед першоджерел має науково-педагогічний доробок Юрія Петровича, який включає різновидові праці (монографії, підручники, статті, нотатки, лекції, листи, рецензії, звіти),

в яких відображено основні напрями творчої спадщини дослідника (літературознавство, мистецтвознавство, методика викладання української і дитячої літератури, краєзнавство, етнопедагогіку, історію педагогіки).

З метою визначення державної політики у сфері вищої освіти, з'ясування контекстуальних передумов становлення науково-педагогічного світогляду Ю. Ступака і виявлення можливостей використання його доробку в сучасних умовах модернізації українського шкільництва важливе значення мають нормативно-правові документи СРСР та незалежної України: Закон Верховної Ради СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям та про подальший розвиток системи освіти в СРСР», «Моральний кодекс будівника комунізму», постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи щодо подальшого вдосконалення роботи середньої загальноосвітньої школи», постанова ЦК КП(б)У «Про викривлення і помилки у висвітленні історії української літератури», Закон України «Про вищу освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді.

Четверта група джерельної бази представлена спогадами колег, учнів і послідовників сумського педагога і вченого (О. Білецького, О. Дзевєріна, І. Березовського, П. Охріменка, Г. Петрова, О. Вертія, В. Балаяна та ін.), що характеризують його як «справжнього українського інтелігента, простого й невимушеного у спілкуванні, в якого вистачило сили духу лишатися самим собою за будь-яких обставин» [1], «острівець національного духу» [2], який «мав велику притягальну силу і рідкісну здатність подобатися людям» [1], присвятивши своє життя поширенню освіти, розвитку національної свідомості дітей і молоді, відродженню національної системи виховання.

Тож джерельна база обраної проблеми є досить репрезентативною, що уможливує здійснення цілісної характеристики педагогічної діяльності та творчої спадщини Юрія Петровича Ступака.

Таким чином, джерельну базу з досліджуваної проблеми варто класифікувати за видовим і змістовим критеріями на: архівні

документи та матеріали; науково-педагогічний доробок Ю. Ступака; нормативно-правові документи СРСР та сучасної України; спогади колег, учнів та послідовників ученого. Встановлено, що найбільшу інформаційну цінність мають праці і листи вченого, протоколи засідань кафедр, викладачем чи завідувачем яких він був. Констатовано нерівномірність джерельного забезпечення обраної теми: бракує документальних матеріалів про родину, шкільні і студентські роки, наставників, перші десятиріччя педагогічної діяльності Юрія Петровича. Саме ці аспекти дослідження потребують подальшого наукового розроблення.

OLENA POKHILKO
Sumy

PEDAGOGICAL ACTIVITY AND ARTISTIC HERITAGE OF IU. STUPAK: REVIEW OF THE RESOURCES ON THE PROBLEM

The base of resources on pedagogical activity and artistic heritage of Iu. Stupak is characterized in the paper. The resources are categorized according to typology and content, four groups of resources have been singled out and characterized by the author: archive documents and materials; research and pedagogical works of Iu. Stupak; legal and normative documents and materials of USSR as well as contemporary Ukraine; reminiscences of colleagues, students and followers of the scholar. It is established that the works and letters of the scholar, protocols of meetings of the chairs where Iu. Stupak worked or which he headed have the highest information value. It is stated that the resources for the investigated problem are uneven since the materials that highlight family life, school and student years, mentors, first decades of pedagogical activity of Iurii Petrovych are limited.

Key words: pedagogical activity, creative heritage, Iu. Stupak, base of sources, archive materials, heritage, normative and legal documents, reminiscences.

ЕЛЕНА ПОХИЛЬКО
г. Сумы

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ТВОРЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ Ю. СТУПАКА: БАЗА ИСТОЧНИКОВ ПРОБЛЕМЫ

В статье охарактеризована база источников исследования педагогической деятельности и творческого наследия Ю. Ступака. База источников проблемы классифицирована за видовым и содержательным критериями, выделены и охарактеризованы четыре группы источников: архивные документы и материалы; научно-педагогическое наследие Ю. Ступака; нормативно-правовые документы СССР и современной Украины; воспоминания коллег, учеников и последователей ученого. Установлено, что наибольшую информационную ценность имеют работы и письма ученого, протоколы заседаний кафедр, преподавателем или заведующим которых он был. Констатировано неравномерность обеспечения источников исследуемой проблемы, ограниченность документальных материалов о семье, школьных и студенческих годах, наставниках, первых десятилетиях педагогической деятельности Юрия Петровича.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, творческое наследие, Ю. Ступак, база источников, архивные материалы, наработки, нормативно-правовые документы, воспоминания.

Стаття надійшла до редколегії 04.12.2016